

kulturmiljöer

- till.** Ekbackskyrkans församling
Att: Pär Lindar
Parkvägen 17
643 30 Vingåker
- från.** Sörmlands museum, Eva Wockatz
- datum.** 2022-10-19
- ang.** **Förenklad byggnadsvårdsrapport efter antikvarisk medverkan vid fönsterrenovering på Ekbackskyrkan, Erik Dahlberg 3, Västra Vingåkers socken, Vingåkers kommun, Södermanlands län**

Sammanfattning av genomförda åtgärder

Fönsterbågar på Ekbackskyrkan har renoverats under åren 2020-2022. Arbeten har utförts i 3 etapper.

Under första etappen, år 2020, renoverades 12 st fönsteröppningar (16 st fönsterbågar). Under andra etappen, år 2021, renoverades 15 st fönsteröppningar (20 st fönsterbågar). Under tredje etappen, år 2022, renoverades 11 st fönsteröppningar (23 st fönsterbågar). Totalt ska 43 st fönsteröppningar renoveras.

Antikvarisk bakgrund

Länsstyrelsen i Södermanlands län har med stöd av 5§ förordningen (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer, beslutat att lämna bidrag till sökta åtgärder i enlighet med inkomna handlingar, beslut 27 april 2021. I enlighet med länsstyrelsens beslut ska arbetet utföras under antikvarisk medverkan och dokumentation. Sörmlands museum, Eva Wockatz, fick uppdraget att vara antikvarisk medverkande vid arbetets genomförande. En antikvarisk slutbesiktning gjordes den 11 oktober 2022.

Arbeten har delats upp på tre år, 2020, 2021 och 2022. Totalt är det 43 st fönsteröppningar som ska renoveras. Vid den antikvariska slutbesiktningen i oktober 2022 hade 5 st fönsteröppningar ännu inte hunnits med (12 st fönsterbågar). Dessa ska renoveras våren 2023.

Beskrivning av byggnader och miljö

Ekbackskyrkan är belägen i Vingåkers centrum ca 500 meter norr om järnvägen. Kyrkan ligger i ett bostadsområde med villor från 1920- och 1930-talen. Kyrkan ligger på en stor tomt, som sluttar ned mot väster.

Kyrkans fasader är spritputsade i naturstenskulör med vita slätputsade omfattningar, takfotslistor och dekorationer. På sadeltaken ligger tvåkupiga röda betongpannor. Över taknocken nära östra gaveln reser sig en takryttare i rödmålad plåt. Fönsterbågarna är spröjsade och vitmålade. I söder finns en senare tillbyggd lägre del, som innehåller församlingssal. Den stora kyrksalen ligger i väster. På övre plan finns två bostadslägenheter.

Historik och beskrivning med relevans för ärendet

Västra Vingåkers missionsförening bildades 1867 och var från början ansluten till Örebro krets. När Södermanlands Allmänna Missionsförening bildades 1869, anslöts föreningen även till den. 1927 ändrades namnet till Vingåkers Missionsförsamling. Från början användes socknens skolhus som samlingslokal, men 1878 byggdes ett eget missionshus och från 1900 hyrdes ett missionshus i Vingåker.

År 1924 fick dåvarande Vingåkers Missionsförsamling möjlighet att uppföra en egen kyrkobyggnad. Kyrkan ritades av "Ericsson o Grefweberg arkitektfirma" i mars 1924. Kontrakt tecknades 28 maj 1924 med byggmästare Albert Ericsson och kostnaden uppgick till 60 000 kronor. Det var två bröder från bygden, Albert och brodern August Ericsson, som både ritade och byggde Missionskyrkan. Söndagen före jul 1924 invigdes kyrkan. Ekbackskyrkans församling bildades år 2000. Församlingen bildades av Skedevi Baptistförsamling, Vingåkers 2:a Baptistförsamling, Österåkers Missionsförsamling samt Vingåkers Missionsförsamling. Församlingen är en del av Ekuumeniakyrkan.

Bild 1. Västra fasaden, med "absiden" för koret i kyrksalen, efter utförd fönsterrenovering (SLM D2022-0430).

En tillbyggnad gjordes 1977, ritad av arkitekt Kihlgren, Kihlgrens arkitektkontor, från Vingåker. Kyrkan har utöver det underhållits varsamt och relativt få förändringar har gjorts både exteriört och interiört sedan 1924. Takteglet har för några år sedan bytts ut mot betongpannor. Tre korfönster i väster har år 1957 utvändigt satts för med skivor. På korets insida är det numera putsat. Invändigt har en läktaruppbyggnad i kyrksalens kor tagits bort.

Kulturhistoriskt värde

I Vingåkersbygden har det historiskt funnits flertalet olika frikyrkor, varav en del fortfarande är aktiva. Ekbackskyrkan har en intressant 1900-talshistoria. Genom sin funktion av frikyrka har den ett social- och samhällshistoriskt värde, som berättar om 1900-talets frikyrkorörelse. Frikyrkor har historiskt varit en stor del av Vingåkers trakt. Då kyrkan fortfarande används som kyrkolokal har den också ett kontinuitetsvärde. Kyrkan och den omgivande trädgården har ett miljövärde för kvarteret. Exteriört märks de spritputsade fasaderna och de spröjsade fönsterbågarna av trä, som är viktiga för den monumentala karaktären. Interiört är den fasta inredningen från 1924 bevarad, vilken har ett stort antikvariskt värde. Interiört märks kyrksalen med ursprunglig bänkinredning, innerdörrar, entrédelens dekorativa terrazzogolv mm.

Fönsterbågarnas tillstånd före åtgärder

Fönsterbågarna var i behov av renovering. Kittet hade spruckit och delvis lossat. Målarfärgen var uttorkad och flagade delvis, både på ytterbågens insida och på fönsterbågens utsida. Flera hörnjärn var rostiga.

Bild 2. Kyrksalen, "Stora hörsalen", sedd mot koret (SLM D2020-0324).

Bild 3. Två av lägenheternas fönsterbågar mot väster som var i stort behov av renovering, före åtgärd (SLM D2020-0330).

Genomförda åtgärder

På den yttre fönsterbågen har målarfärg, fönsterkitt och glasrutor tagits bort. Därefter har glasrutor återmonterats med ny stiftning och kittning. Utvändigt har färgen värmts bort och skrapats ned till trärent. På insidan har skrapats ned till fast underlag. Kittet har värmts upp med kittlampa. Kitt har lagts på med kittkniv. Enstaka trasiga glas har bytts ut med blåst glas. Samtliga hörnjärn och skruvar har bytts ut. Fönsterkitt har lagts på under beslagen. Beslagen har skruvats med nya spårskruvar. Dessa arbeten har utförts av fönsterhantverkare Annika Widenstedt.

Trävirket har lagats på totalt två st fönsterbågar, på fönsterbågar som sitter i de små kuporna i trapphuset. Trälagningar har utförts av trähantverkare Klas Samuelsson.

Målning av utvändiga bågar, samt målning av invändiga bågar och karmar har utförts av fastighetsansvarig Olle Olsson, före detta målare. Målarfärgen har tagits bort med skrapning, ned till fast underlag. Det yttre målarfärgslagret har tagits bort. Målarfärg på beslagen har tagits bort med målartvätt. Målning har gjorts med linoljefärg. Trärena ytor har målats tre gånger. Övriga ytor två gånger. Fönsterbågarna var tidigare målade i brutet vitt. Val av kulör togs fram av fönsterhantverkare Annika Widenstedt, vilken stämts av med undertecknad.

Kulturhistorisk bedömning av utförda arbeten

I etapp 1 fördes en diskussion om hur mycket målarfärg som behövdes tas bort och vilka verktyg som kunde användas till detta. Sörmlands museum framförde att fönsterbågarna ur antikvarisk synpunkt inte behövde skrapas trärena. Och att underliggande oljefärgslager som hade god vidhäftning gärna fick vara kvar. Äldre färglager har nu lämnats kvar, förutom på de utvändiga ytorna.

Arbeten har utförts med antikvarisk medverkan och i samråd i enlighet med Länsstyrelsens beslut. Arbeten har gjorts med noggrannhet och med hänsyn till byggnadens värden, där traditionella material och metoder har använts.

Bild 4. Fönsterbågar mot väster efter renovering (SLM D2022-0431).

Administrativa uppgifter

Sörmlands museums dnr: KN-KUS20-0086

Länsstyrelsens dnr: Etapp 1 434-4064-2020 (2020-09-28), Etapp 2 434-3130-2021 (2021-04-27), Etapp 3 434-9409-2021 (2022-04-21)

Fotografier Sörmlands museum, Eva Wockatz.

Projektrelaterad information

Fastighetsägare och beställare: Ekbackskyrkans församling, Pär Lindar

Entreprenör, fönster: Fönsterlyftet, Annika Widenstedt

Entreprenör, trälagningar: Träverkstaden Vingåker, Klas Samuelsson

Entreprenör, måleri: Ekbackskyrkans församling, fastighetsansvarig Olle Olsson

Antikvarisk medverkande: Eva Wockatz, Sörmlands museum

Använda material och produkter

Målarfärg: Engwall&Claesson, utvändigt linoljefärg, kulör NCS S 0502-Y

och Engwall&Claesson, invändigt linoljefärg, halvblank, kulör NCS S 0502-Y

Fönsterkitt: Danalim, linoljekitt

Färgborttagningsmedel till beslag: Basic Cleaner målartvätt

postadress.

Box 314

611 26 Nyköping

tel.

0155 - 24 57 00

Eva Wockatz, byggnadsantikvarie

e-post.

kultur.utbildning@

regionsormland.se

Kopia till:

Sörmlands museum, diariet, kultur.utbildning@regionsormland.se

Länsstyrelsen i Södermanlands län, Att: Bo G Svensson, 611 86 Nyköping